

FITONIMIK KOMPONENTLI INGLIZ BIRLIKLARINING LEKSIK-SEMANTIK
TAHLILI

Mirzayeva Dilshoda Ikromjonovna

Filologiya fanlari doktori, katta o'qituvchi, Farg'ona davlat universiteti ingliz tili kafedrasini
mudiri

Ismoilova Dildora Zakirovna

Farg'ona davlat universiteti lingvistik (ingliz tili) 2-kurs magistranti

<https://doi.org/10.5281/zenodo.7193802>

Annotatsiya. Ushbu maqola fitonimik komponentli ingliz birliklarining leksik-semantik tahliliga bag'ishlangan. Ushbu maqolaning mavzusi - bunday frazeologik birliklarning leksik-semantik tahlili va xususiyatlari. Maxsus e'tibor fitonimlarning amaldagi leksik-semantik xususiyatlariga berilgan. "Fitonim" atamasidan foydalanish aniqlangan. Frazeologik birliklarning semantikasini o'rganish muammosi nazariy tilshunoslikning eng muhim masalalaridan biridir, shuning uchun ham til birliklarining ma'nosini, tuzilishini o'rganish zamonaviy lingvistik tadqiqotlarda asosiy o'rinlardan birini egallaydi. Til ma'nosi uning o'xshash emasligi bilan izohlanadi, chunki tilning turli tomonlari shakllanishi va bo'ladi tilning leksik va semantik tizimlari bilan, ijtimoiy obyektiv voqelikni aks ettirish natijasida aniqlanadi.

Kalit so'zlar: frazeologik birlik, fitonim, seme, leksik ma'no, tahlil tushunchasi.

ЛЕКСИКО-СЕМАНТИЧЕСКИЙ АНАЛИЗ ЕДИНИЦ АНГЛИЙСКОГО ЯЗЫКА С
ФИТОНИМИЧЕСКИМ КОМПОНЕНТОМ

Аннотация. Данная статья посвящена лексико-семантическому анализу английских единиц с фитонимическим компонентом. Предметом данной статьи является лексико-семантический анализ и характеристика таких фразеологизмов. Особое внимание уделено собственно лексико-семантическим особенностям фитонимов. Определено употребление термина «фитоним». Проблема изучения семантики фразеологизмов является одним из важнейших вопросов теоретического языкознания, поэтому изучение значения и структуры языковых единиц занимает одно из главных мест в современных лингвистических исследованиях. Значение языка объясняется его несхожестью, так как разные стороны языка формируются и определяются лексико-семантической системой языка, в результате отражения социальной объективной действительности.

Ключевые слова: фразеологизм, фитоним, сема, лексическое значение, аналитический концепт.

LEXICO-SEMANTIC ANALYSIS OF ENGLISH UNITS WITH PHYTONYMIC
COMPONENT

Abstract. This article is devoted to the lexical-semantic analysis of English units with a phytonymic component. The subject of this article is the lexical-semantic analysis and characteristics of such phraseological units. Special attention is paid to actual lexical-semantic features of the term "phytonym" is defined. The problem of studying the semantics of phraseological units is one of the most important issues of theoretical linguistics, therefore, the study of the meaning and structure of language units occupies one of the main places in modern linguistic research. The meaning of the language is explained by its dissimilarity, because different aspects of the language are formed and determined by the lexical and semantic systems of the language, as a result of reflecting the social objective reality.

Keywords: *phraseological unit, phytonyms, seme, lexical meaning, analytical concept.*

KIRISH

Har qanday tilning frazeologik fondini yaratish motivi uning shakllanishining samarali bosqichidir turli xil modifikatsiyalari. Lingvistik adabiyotlar darajasiga ko'ra ko'plab tasniflarini ekvivalentlik beradi. Har qanday tilning frazeologik fondi bilim bazasi va siqilgan shakl bo'lgan xalq hikmatidir. Uning birliklarida mavjud bo'lgan pretsedent matnlardir. U turg'un iboralardan turli darajadagi termoyadroviy sobit iboralarni o'z ichiga oladi. Idiomalar, klishelar, maqollar paremiologik vositalarga ega. Turg'un iboralarning xilma-xilligi, ularning o'ziga xos xususiyatlari, konstruktiv va baholovchi frazeologiyani nafaqat fan sohasi, balki turli tilshunoslik manbalari sifatida ham ko'rish mumkin. Uzoq vaqt davomida frazeologik birliklarni tartibga solish maqsadida empirik faktlarni qayta ishlash orqali frazeologiyani tadqiq qilish, ularning evolyutsiyasini o'rganish, qiyosiy tipologiyasini loyihalash, birikmalarni o'rganish yoki ishlash. Semantik, strukturaviy va funksional frazeologik birlikning xususiyatlari uni boshqa til birliklaridan belgilar majmui bilan ajratib turadi. Frazeologik birlikning lug'aviy ma'nosi uning turkum belgilaridan biri bo'lib, u nafaqat matnda, balki kontekstda ham, leksikografik tavsif va talqinda amaliy jihatdan ochib beradi. O'zgaruvchilar, leksik birikmalar frazeologizmga duchor bo'lgan so'zlarning ma'nosi qayta talqin qilinishi natijasida frazeologik turg'unlik yuzaga keladi. Xalqning tilni boyitgan nafis iboralarga bo'lgan ehtiyoji ko'pincha muayyan mazmunning yagona ifodasidir. Frazeologik dunyoqarashda alohida so'zlar bilan ifodalab bo'lmaydigan holatga, shubhasiz, ana shu jarayon yordam beradi. Ushbu maqolada fitonimik komponentli frazeologik birliklarning o'ziga xos xususiyatlari ko'rib chiqiladi. Shaxsning ma'naviy tartibi va madaniy rivojlanishi bizni o'rab turgan dunyo sub'ektlarini bildiruvchi narsalar orqali qayd etiladi, ya'ni nima uchun lingvistik adabiyotlarda leksik birliklarni o'rganishga alohida e'tibor beriladi.

Ushbu maqola ingliz frazeologik birliklarining fitonimik qismini leksik-semantik o'rganishga bag'ishlangan. Bunday frazeologik birliklarning leksik-semantik o'rganishi va xususiyatlari ushbu maqolaning mavzusidir.

TADQIQOT MATERIALLARI VA METODOLOGIYASI

Fitonimiyaga e'tibor nominant so'zlarning kognitiv xususiyatni o'rnatishi va aks ettirishiga asoslanadi. Madaniyatda flora dunyosining rivojlanishi. Shunday qilib, fitonimlarni o'rganish terminologik, lingvoni hal qilish imkonini beradi.

Fitonimika tarixiga oid dolzarb muammolardan biri lug'at tadqiqoti - bu "fitonim" semantik kengaytmasining ta'rifi, chunki umumiy qabul qilingan narsa yo'q tilshunoslikda keng qo'llanilishiga qaramay, ushbu atamaning talqini. Fitonimlar botanika birliklari sifatida aniqlanadi nomenklatura va o'simliklarning ilmiy nomlash birliklariga qarshi. Bu leksik guruhga mansub so'zlar o'rganishda e'tiborga olinishi kerak bo'lgan muhim xususiyatlarga ega. Tilshunos olimlarning o'simlik dunyosiga alohida e'tibor qaratishlariga sabab shundaki, o'simliklar inson hayotida asosiy o'rinlardan birini madaniyat egallaydi.

Fitonimlardan foydalanish mifologik, diniy va adabiy an'analarni davom ettiradi. Fitomorfizm fikrlashning dastlabki shakli bilan bog'liq bo'lib, bu shakldan kelib chiqqan tushunchalar tilda o'tkaziladi. Fitonimlar ko'plab tadqiqotchilarning e'tiborini jalb qilishda davom etmoqda va hozirda ularni o'rganish keng tarqalgan. Ular nutqning turli turlarida (adabiy, she'riy, ilmiy va siyosiy) ko'rib chiqiladi; materialga asoslanadi faqat bitta tilda va tillar o'rtasidagi taqqoslashda. Turli xillar tomonidan qo'llaniladigan yondashuvlarning xilma-xilligiga

qaramasdan mualliflarning fikriga ko'ra, ular flora universaldir, bu esa modellashtirishning eng qadimgi usullaridan birini ko'rib chiqishga imkon beradi. O'simlik dunyosini kontseptuallashtirish bilan bog'liq bo'lgan fitonimik dunyo qarashlari istiqbolli yo'nalishlardan biridir. Lingvistik dunyoqarashning mozaik qismini o'rganish. Zamonaviy nobadiiy adabiyotda fitonimik lug'atga oid ko'plab asarlar mavjud turli tillarda va jahon lingvo madaniyatlarida tahlil qiladi. Ilmiy maqolalar hodisalarni tasvirlaydi va juda katta bo'lishiga qaramay fitonimlarni o'rganish sohasidagi maqolalar soni, uning to'liq bir ma'noli ta'rifini berishga harakat qiladi. Va, holbuki ba'zi olimlar ularni terminologik tizimga, boshqalari esa bunday lug'atni nomenklaturaga kiritadilar. U yerda shuningdek, fitonimlar bir qator terminologik belgilarga ega bo'lib, denotatsiya bilan barqaror bog'langan va leksika-semantik guruhning umumiy so'ziga ega.

Fitonimiya bir xil semantik leksemalarning bog'lovchisi sifatida qaraladi yaqinlik, yaxlit semantik xususiyatga ega bo'lib, assotsiativ ravishda ajratilgan tafsilotlarni o'z ichiga oladi. Shunday qilib, fitonimlar, kabi o'simlik dunyosining qo'shimcha lingvistik kontekst belgisi sifatida nafaqat muhim leksemalar, balki pragmatik va baholovchi ham paydo bo'ladi. ona tilida so'zlashuvchining ongida komponent. Agar biz fitonimni generativ element yoki o'simlik sarlavhasi sifatida oladigan bo'lsak, unda mumkin bu leksik-semantik guruhdagi leksik to'plamni ajrating. Zamonaviy tadqiqotlarning fanlararo tabiati tilni egallashi, qayta ko'rib chiqish va tushunishni ta'minlaydi barcha madaniy va lingvistik merosni aks ettiradi.

TADQIQOT NATIJALARI

Ko'pgina o'simliklar Angliyaning ramzi hisoblanadi. Ushbu ramzlar xalq madaniyatining xususiyatlarini, uning qadriyatlarini, an'analar va realizm. Ramz nafaqat ob'ektiv va majoziy, balki madaniy xususiyatga ega bo'lgan haqiqat belgisidir ma'nolari. O'simliklar atrofdagi dunyo haqidagi mifologik g'oyalarni ifodalashi va uni konkretlashtirishi mumkin, bu esa ko'rib chiqishga imkon beradi birinchisi prototip belgilar sifatida bo'ladi.

Fitonimlarning taxminiy potentsialining ikki guruhi mavjud: Hisoblangan komponentni ob'ektiv o'simlik xususiyatlari bilan aniqlash mumkin.

Tashqi ko'rinish xususiyatlari, amaliy qo'llash uchun foydaliligi, yeyish mumkinligi yoki yeyilmasligi va boshqalar.

Hisoblangan komponent o'simliklarning madaniy xususiyatlari, diniy va o'simlik nomlarining mifologik kelib chiqishi.

Dunyoning lingvistik ko'rinishidagi semantik xususiyatlar eng muhim funktsiyani ta'minlaydi - tizimli: Bir qator ta'riflar uchun umumiy bo'lgan semantik xususiyatlarga ko'ra, leksik birliklar qatorlar, guruhlar va paradigmalor, ya'ni leksik til tizimi. Semantik xususiyatlarning bir turi sifatida ma'noda katta ahamiyatga ega.

Hissiy komponent so'zda bahosiz ko'rinmaydi. Konnotativ qo'shimchani qo'shadi, denotatsiyaga nisbatan, ta'rifga ma'nolar beradi. Ushbu tadqiqotda fitonim frazeologik birliklarning semantik ma'nosini ochish sharti hisoblanadi. Ularning konnotatsiyalarini ochib berish. Tanlangan birliklar: romashka kabi yangi va qisqargan binafsha.

MUHOKAMA

Fitonimik komponentli ingliz frazeologik birliklarini tahlil qilish natijasida biz quyidagilarni ajratib ko'rsatishimiz mumkin. Ushbu idiomalar nimani anglatishiga ko'ra quyidagi guruhlar:

- 1) Tashqi ko'rinish.

Bu guruhga tasvirlangan narsalarga ko`rinishi o`xshashligiga asoslangan leksik birliklar kiradi: qulupnay belgisi - "tug'ilgandan beri mavjud bo'lgan odamning terisida doimiy to'q qizil belgi". Sabzi fitonimi tez-tez ishlatiladi frazeologik iboralar: ko'p sabzi yuqori odamlar yashil ko'zlari bor. Sabzi tepasi sochlari to'q sariq rangga ega bo'lgan odamni anglatadi rang. Tashqi ko'rinishni tavsiflovchi yana bir ingliz frazeologik birligi romashka kabi yangi: I met Molly the other day. U xuddi romashka kabi yangi ko`rinardi. Bu turkumning keyingi frazeologik birligi ikki no`xatdagidek – "juda o'xshash yoki bir xil. Kembrij inglizcha Idiomlar lug'atida bu frazeologik birlik "juda bo'lmoq" degan ma'noni bildiradi o'xshash, qarash, o'zini tutish yoki xuddi shunday o'ylash". Bu idioma rasmiy o'xshashlikni tavsiflaydi ikki ob'ektning, chunki u o'z ma'nosida yarim "o'xshashlik" ga ega.

2) Shaxsiy xususiyatlar.

Bu guruhga o`simlik xossalarini qayta izohlash orqali hosil bo'lgan frazeologik birliklar kiradi. Somon so`zi odam frazeologik birligi yarim "ishonchsizlik, mo'rtlik"ga ega. Zamonaviy inglizcha lug'at somonni shunday ta'riflaydi "o'simliklarning uzun, quritilgan poyalarini sindirish oson" (Tompson va Soanes, 1996; Watson, 1976). Bu xususiyat uchun ishlatiladi somon odam frazeologik birligining shakllanishi - "zaif xarakterga ega bo'lgan kishi". Yana bir frazeologik birlik bu guruhning kichrayib borayotgan binafshasi bo'lib, "qo'rqqoq yoki uyatchan odam" degan ma'noni anglatadi. Binafsha - kamtarlik va poklik ramzi ingliz tilida so'zlashuvchi madaniyatdagi fikrlar. Kichik it, baland o`tlar frazeologik birligi tarkibida begona o`tlar kabi fitonimi mavjud tarkibiy qismlardan biri, bu "keraksiz joyda, ayniqsa bog'da yoki dalada o'sadigan har qanday yovvoyi o'simlik" degan ma'noni anglatadi. bu yerda madaniy o`simliklarning erkin o`sishiga to'sqinlik qiladi". Shuning uchun bu frazeologik birlikning ma'nosi "biror vazifani bajarish uchun zarur bo'lgan qobiliyat yoki resurslarga ega bo'lmagan kishi".

3) Ishlashning o'xshashligi.

Bu guruhga harakatlarning metaforik qayta talqiniga asoslangan frazeologik birliklar kiradi va obyektleri fitonimlardir . Ikki tishlash olcha yasamoq frazeologik birligining ma'nosi "juda oson ishni bajarish uchun haddan tashqari kuch sarflash", chunki gilos kichik rezavor bo'lib, odatda bir tishlashda iste'mol qilinadi, shuning uchun qachon bu idiomani harakatni tasvirlash uchun ishlatganda, so'zlovchi juda ko'p (keraksiz) kuch sarflanganligini bildiradi. Shunday qilib, u yerda bu frazeologik birlik ma'nosida yarim "ma'nosizlik, maqsadga muvofiq emas". Ichish uchun frazeologik birlik kurtak "biror narsani o'rnatish imkoniyatiga ega bo'lgunga qadar to'xtatish" degan ma'noni anglatadi. Buning etimologiyasi frazeologik birlik lug'aviy bo'lakning g'uncha ma'nosiga bog'liq: o`simlikning barg yoki gulga aylanib yotgan qismi, Agar uni yo'q qilsangiz, na barg, na gul rivojlanadi.

XULOSA

Ushbu maqolada fitonim frazeologik birliklarning semantik imkoniyatlarini ochib berish shartidir. va ularning ma'nolarini ochib berish. Fitonimik komponentli frazeologik birliklarning leksik-semantik tahlili kundalik hayot voqeligiga va odamlar tiliga ta'sirini isbotladi. Fitonimlarni o'rganish hissa qo'shadi odamlarning madaniy hayotining o'ziga xos xususiyatlarini, ularning turmush tarzi va an'alarini bilish. Yuqoridagilarga asoslanib, bu bo'lishi mumkin frazeologik birlik-fitonimlar semantik jihatdan ancha xilma-xil bo'lib, ularni turkumlarga ajratish imkonini beradi, degan xulosaga keldi. konnotativ va pragmatik ma'no asosida aniqlangan tegishli tematik guruhlar. Bu ularga hissa qo'shadi tizimlashtirish va keyingi istiqbolli qiyosiy tahlilni, shu jumladan aloqador bo'lmagan tahlillarni amalga oshirish imkonini beradi tillar.

REFERENCES

1. AC03763025, A. (2001). Kembrij xalqaro idiomalar lug'ati. Kembrij universiteti matbuoti.
2. Alauddinova R., Rajabova, D., & Eshonqulova, M. (2019). Ingliz tilidagi frazeologik birliklarning qiyosiy tahlili Va rus. Nauchnye Gorizonty, (5–1), 37–40.
3. Abbasova, N. K. (2018). Using Effective Techniques Developing Learners' Critical Thinking in Teaching English Proverbs and Sayings. *Eastern European Scientific Journal*, (6).
4. Abbasova, N. (2019). Using effective techniques for developing critical thinking of the learners while teaching english proverbs and sayings. *Scientific journal of the Fergana State University*, 2(3), 107-110.
5. Рахмонова, Д. М. МУЛОҚОТНИНГ ЎЗИГА ХОСЛИКЛАРИ: ПРОФИЛАКТИКА ИНСПЕКТОРЛАРИНИНГ ДЕВИАНТ ХУЛҚ-АТВОРЛИ ФУҚАРОЛАР БИЛАН ИШЛАШ МУАММОЛАРИ. *INVOLTA*.
6. Rahmonova, D., & Boychayeva, D. (2019). TASK-BASED LANGUAGE TEACHING APPROACH IN ESP CLASSROOM. *Theoretical & Applied Science*, (12), 173-175.
7. Uzakova, L. (2021). О 'ZBEK VA INGLIZ NUTQIY ETIKETLARINING QIYOSIY TADQIQI. *Scientific progress*, 1(3), 213-216.
8. Uzakova, Q. Y. (2021). OLIY TEXNIKA TA'LIMI TIZIMIDA TALABALARINING KOMMUNIKATIV MULOQOT MADANIYATINI RIVOJLANTIRISHNING DEONTOLOGIK ASOSLARI. *Academic research in educational sciences*, 2(6), 641-645.
9. Ravshanovna, G. N. (2019). TRAINING THE PRIMARY SCHOOL TEACHERS TO INNOVATION ACTIVITIES IN HIGHER EDUCATION SYSTEM. *European Journal of Research and Reflection in Educational Sciences Vol*, 7(12).
10. Ravshanovna, G. N., & Ahmadjanovna, E. T. U. (2021). Methodological characteristics of formation of tolerance skill pupils in primary school. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(1), 1623-1628.
11. Ravshanovna, G. N. (2021). Methods of development tolerance skills pupils in primary school. *ACADEMICIA: AN INTERNATIONAL MULTIDISCIPLINARY RESEARCH JOURNAL*, 11(1), 1221-1224.
12. Ortiqov, R. (2022, June). STRUCTURAL AND SEMANTICAL FEATURES AND DIFFERENCES OF ORAL AND WRITTEN SPEECH. In *INTERNATIONAL CONFERENCES ON LEARNING AND TEACHING* (Vol. 1, No. 9, pp. 438-442).
13. Mirzayeva, D. (2021). PROVERBS AND SAYINGS AS A PRODUCT OF THE NATION'S COGNITIVE THINKING. In *Multidiscipline Proceedings of Digital Fashion Conference* (Vol. 1, No. 2).
14. Мирзаева, Д. И. (2017). АНАЛИЗ ДИСКУРСА УЧЕНИЯ И ИЗУЧЕНИЯ. *Актуальные научные исследования в современном мире*, (4-2), 73-75.
15. Mirzayeva, D. (2019). THE CONCEPT OF" FRIENDSHIP" IN UZBEK AND ENGLISH LINGUISTIC CULTURE. *Мировая наука*, (11), 29-32.
16. Mirzaeva, D. I. (2020). THE ROLE OF PAREMIOLOGY IN THE LANGUAGE SYSTEM. *Scientific Bulletin of Namangan State University*, 2(6), 245-251.